

Postjøsning

Herved presenteres en mennesketype vi alle kjenner, men som hittil ikke har fått sin faste betegnelse: postjøsningen. Postjøsning er en yngre person som har godtatt alle (eller de aller fleste) av de mange myter sierherrene har skapt om Den annen verdenskrig og egen krigsinnsats. Samlet kan alle disse myter sammenfattes i det vi heretter kaller Skodvinlegenden. Magne Skodvin var i kraft av historieprofessor etterkrigstidens offentlige autoritet på krigshistorie. Hans ne-segruse beundring for Londonregjeringen, Arbeiderpartiet og Hjemmefronten, kjenner som bekjent ingen grenser. Hevnooppgjøret mot «landssvikkerne» fremstiller han som rettferdig uten plett og lyte. Han har gitt historisk autoritet til forestillingen om «gode» og «dårlige» nordmenn – enda vi psykologisk vet at gode og dårlige mennesker i alle fall ikke lar seg inndele etter politiske skillelinjer.

Postjøsningen som ikke selv har voksne erindringer om krigstiden, eller som er født senere, slår i beste fall opp i flere leksika og historiebøker for å kontrollere opplysningene. Forsettet er prisverdigg, men arbeidet er hensiktsløst fordi stoffet overalt enten er skrevet eller kontrollert av Skodvin og hans elever. Når så postjøsningen har undersøkt flere steder og leser de samme opplysninger overalt, er han blitt overbevist om at han har funnet sannheten. Mer kritisk er ikke en postjøsning selvom han iblant fremstår både som litteraturkritiker og tidskritiker.

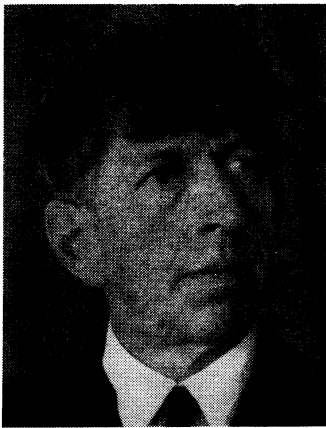
Fordi postjøsningen tror på seierherrenes offisielle myter, om krig og etterkrigstid, har han som de fleste troende, utviklet en påfallende hang til moralsk fordømmelse av alt og alle som ikke hørte hjemme på den seirende side. Postjøsningen ser for seg de gamle jøssinger med helteglorie og han har ikke noe imot at det skinner litt på han selv også. Når han derfor skriver om «landssvikkerne», føler postjøsningen seg moralsk beføyet til å stille seg over dem. Ja, han føler seg sannelig som arvtager og forsvarer av de nasjonale verdier og myter vi finner i Skodvin-legenden.

Det postjøsningen ikke vet, er kanskje det mest interessante. Han vet ikke at Norge kapitulerte totalt 10. juni 1940, og at offiserene mot

(Forts. side 6)

EN POSTJØSSING MORALISERER OVER LANDSSVIKDØMTE DIKTERE

Av Idar Aarheim

Kristen Gundelach

Det er bra at publikum etter hvert får vite at det var en rekke åndsarbeidere, kunstnere og intellektuelle som under krigen sluttet seg til Vidkun Quislings nasjonale bevegelse eller sympatiserte med den. Men det er ikke helt likegyldig hvordan dette tema behandles. Et eksempel på hvordan det ikke bør gjøres, fikk vi se i Morgenbladet søndag 4. oktober da den unge journalist og lyriker Henning Kramer Dahl (25) omtalte noen av de 16 forfattere som ble dømt som landssvikere.

Det er ingen feil å være ung og ambisiøs slik Kramer Dahl er, men verre er det at han kombinerer sine ambisjoner med fordommer og umodenhet. Vi som ikke var voksne dengang, eller som er født etterpå, burde i det minste ha såpass åpenhet at vi ser på det som hendte som et politisk oppgjør, ikke som et kriminelt slik Morgenbladets kulturmedarbeider gjør. Fra et historisk synspunkt, er det lett å se at disse nasjonale eller kontinentalt orienterte skribenter, på ingen måte svek sitt fedreland som de elsket mer enn de fleste. Men de svek utvilsomt den flyktede London-regjering som sviktet da mest det gjaldt etter å ha lagt landet åpent ved å ødelegge forsvaret, bryte nøytraliteten og la England trekke oss inn i en unødvendig krig. Idag vet vi at med en år-våken og klok statsledelse, kunne vi med aller største sannsynlighet i likhet med Sverige holdt oss nøytralt som under Den første verdenskrig.

Småskårne hevner

Da så denne regjering uten land igjen kunne vende tilbake i ly av britiske, amerikanske og sovjetiske våpen, var det ikke merkelig at de blant annet

ville hevne seg på den gruppe som best hadde beskrevet partipolitikernes evneløse feighet. Hadde jeg ikke visst bedre, ville jeg ha trodd at Henning Kramer Dahl var en gammel jøsning på 75 eller mer. Så blokkert er han i sin forestillingsverden, så ufri i sin tankegang. Mentalt virker han jevnaldrende med Morgenbladets gamle skipsfartsmedarbeider som tidligere i år gjorde seg bemerket med sine ånds-evner ved å hevde at det bare var «utpregede nuller» som sluttet seg til NS. Men i virkeligheten er Kramer Dahl en innpå femti år yngre postjøsning, en personlighetstype beskrevet i egen spalte her i bladet.

Avsporing

Allerede i starten sporer Kramer Dahl kraftig av idet han skamroses bl.a. sosialisten Øverland og kommunisten Grieg for deres krigslyrikk. Dertil markedsfører han følgende forunderlige forestilling:

«Andre, mer anonyme skribenter, skapte med sin steile holdning et åndelig bolverk rundt en umistelig frihetsvilje.» Det var ikke småtterier! Det ville være svært så spennende å få vite navnene på disse anonyme halvgenier på jøssingsiden som hadde slike formidable evner at de maktet å gi befolkningen et åndelig bolverk. Hvilke sensasjonelle funn kan Kramer Dahl ha gjort? Skribenter og forfattere på den seirende side har ikke nettopp hatt for vane å være anonyme i etterkrigstiden. Jeg har i årenes løp rukket å lese, eller se igjennom, hundrevis av deres bøker fra krigs- og etterkrigstid uten å ha støtt på de helt store åndsverk. Det beste må karakteriseres som hederlige partsinnlegg, ærlige samtidsbeskrivelser. Mesteparten er som ventelig kan være, skjemmet av skryt og selvros. På den skjønnlitterære side må selvfølgelig Hoels «Møte ved milepelen» fremheves som en god roman, Evensmos «Englandsfarere» er også en gripende bok hvis vi slår litt av på de litterære krav og «Under en hårdere himmel» utmerker seg – men Bjørneboe var ikke blant de beste jøssinger. Han var den første som

utvetydig våget å stille seg på Hamsuns side. Men dette er litteratur fra etterkrigstiden. Fra krigstiden er noen strofer av Øverland og Reiss-Andersen verdt å huske uten at de rommer de store åndsdybder og Vesaas «Huset i mørkret» som er skrevet under krigen er altfor uklare i sin dunkle symbolikk og kom forresten ikke ut før i 1945. Halldis Moren Vesaas og Inger Hagerup har også skrevet troverdig krigspoesi.

Nordahl Grieg

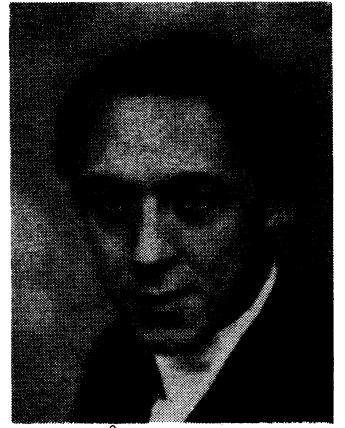
Nordahl Grieg finner jeg både hul og ha-stemt i krigsdiktene, ja, endog direkte løgnaktig som når han skriver om at Martin Linge falt i «sin norske uniform» under britenes marineraid mot Måløy hvor både nordmenn og tyskere ble drept. Ånei, det fantes ikke engang et norsk flagg på Linges engelske uniform! Jeg synes også det er et stivt stykke at den kompromissløse, revolusjonære kommunist Grieg som syntes at bolsjevikenes mord på tsaren og hans uskyldige familie var en proletariats heltebedrift, i neste nu lovpriser vår konge fordi det da var politisk opportunt.

Fordi Grieg falt ned da han fulgte med på et av de utallige terrortokt som Royal Air Force fløy mot sivilbefolkningen i tyske byer, er han blitt en slags nasjonal skinnhelgen som det har vært den reneste helligbrøde å kritisere.

Hamsun og Bjørgen

I alle fall kommer ikke et eneste diktverk fra det vi kan kalle jøssinghold i krigstiden i nærheten av Hamsuns «Paa gjengrodd stier» som viser seierherrenes meningsterror i etterkrigstiden. Dette geniale dementi av den offisielle attest som halvdiot de demokratisk rettroende ga Hamsun for å ufarliggjøre hans politiske overbevisning.

Kramer Dahl våger ikke å binde an med Store Knut. Han velger seg motstandere som han håper å ha lettere spill med. Når han først plasserer jøssingforfatterne på en pidental, er det selvfølgelig i den onde hensikt å skape fallhøyde for de forfattere som ble landssvikdømt: Se så små og ubetydelige de var!

Åsmund Sveen

Særlig tror han å ha lett spill med hirdskalden Kåre Bjørgen: «Talentet var det skralt med, . . .»

Heller ikke jeg synes at Kåre Bjørgen er blant de største diktere som har sett dagens lys i gamle Gudbrandsdalen. Men denne bygdebror av Olav Aukrust hadde det hell å treffe en vibrerende streng hos mange med sin enkle ekthet. Jeg vet blant annet at da en døende frontkjemper foran Leningrad ble spurt om han hadde noen ord å sende som en siste hilsen til de pårørende, siterte han denne strofen fra Bjørgens fedrelandssalme:

*Legg armen din om Noreg
alt det vi kallar fedreland,
so tett og trygt som berre Du
og ingen annan kan.*

Det dikt som har bærekraft over dødens terskel, har hevet seg over litteraturkritisk dømmelse. På samme måte som altervinen i kalken er heliggjort i en høyere virkelighet enn den som er vinskjønnerens domene, når et slikt dikt det sakrale nivå og får hjemstavnsrett i nådemidlenes rike.

En refleksjon i tillegg: Er det en landssviker som ønsker seg et slikt dikt som en siste hilsen – og er det en sviker av sitt land som har skrevet det? Tildragelsen setter jøssingenes monopoliseringsforsøk av fedrelandskjærligheten i grelt, avslørende lys.

Kritiker i glasshus

Forresten sitter Kramer Dahl i glasshus når han kaster med sten på andre lyrikere. Han har selv utgitt tre diktbøker som ikke er uten poetisk begavelse når han unngår de altfor pompøse uttrykk. Jeg sitter med hans tre samlinger foran meg – utlånt fra et av Oslos viktigste biblioteker

(Forts. side 6)